

KİTAP TANITIMI-DEĞERLENDİRME

BOOK REVIEW

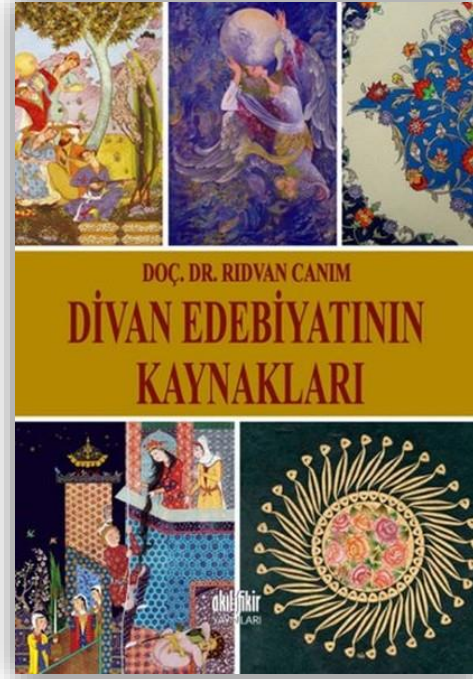
Ali YÖRÜR*

DİVAN EDEBİYATININ KAYNAKLARI

[Rıdvan CANIM, *Divan Edebiyatının Kaynakları*
Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2016. 631 s.]

Divan Edebiyatı, Osmanlı Edebiyatı, Saray Edebiyatı, Klâsik Edebiyat, İslâmî Türk Edebiyatı, Yüksek Zümre Edebiyatı, Enderun Edebiyatı, Havas Edebiyatı, Eski Türk Edebiyatı vs. isimlerle görüp tanıdığımız, zaman zaman eserleriyle yüz yüze geldiğimiz bir edebî süreçten söz ediyoruz. Bir medeniyetin ürünü olan eserler bütünü, hiç kuşkusuz söz konusu o medeniyetin şair ve yazarları, sanatkârları tarafından uzun asırlar içinde ortaya konulmuş değerlerdir.

Divan şiiri, belli kültürel kaynaklardan beslenen, dolayısıyla belli bir fikrî ve kültürel altyapısı olan, sanat değeri taşıyan, kısacası öyle herkesin de emek sarfetmeden anlayabileceği düzeyde sıradan bir metinler bütünü değildir. Çünkü Divan şairleri eserlerini kaleme alırken çeşitli kaynaklardan faydalanmıştır. Örneğin Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şerifler, İslam tarihi, bütün bir peygamberler tarihi, genel Türk tarihi, bunun içinde Osmanlı tarihi, Doğu ve Batı mitolojileri, tarihî şahsiyetler ve efsânevi kahramanlar, gelenek ve görenekler, çağın ilimleri vs. işte bütün bunların her biri, bazen

*Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Doktora Öğrencisi, Edirne/TÜRKİYE; ali.yorur@hotmail.com.

birkaçı Osmanlı şairlerinin şiirlerini söylerken veya genel anlamda eserlerinin ortaya koyarken yararlandıkları kaynaklardı.

Divan edebiyatı okuyucusunu aydınlatmaya ve bilhassa bu edebiyat metinlerini anlamaya hazırlamak için Doç. Dr. Rıdvan Canım tarafından hazırlanan eser, Ağustos 2016'da Akıl Fikir Yayınları tarafından "Divan Edebiyatının Kaynakları" ismiyle basılmıştır.

Kitabın birinci bölümü, "Divan Edebiyatı Sözünden Anlaşılması Gereken" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Divan edebiyatının tarihsel gelişimi, isimlendirme meselesi, kaynakları, nazım şekilleri, edebi türleri anlatılmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü, "Divan Şairinin Düşünce ve Hayal Ufukları: Terimler Dünyası/Mazmunlar" başlığını taşımaktadır. Bu bölüm "Edebî Terimler", "Dinî/Tasavvufî Terimler" olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmıştır. Birinci alt başlıkta, divan şiirinde çokça kullanılan kelime, remz, terim ve mazmunlardan seçilen örnekler yer verilmiştir. İkinci alt başlıkta, klasik edebiyatımızda sıklıkla kullanılan dinî ve tasavvufî kelime, kavram, terimlerin belli başlı örnekleri anlatılmıştır.

Kitabın üçüncü bölümü, "Divan Şiirine İlham Veren Kaynaklar" başlığını taşımaktadır. Bu bölüm "Kur'anı Kerim Ayetleri ve Hadis-i Şerifler", "Peygamberler/Kıssalar/Mucizeler", "Divan Edebiyatının Şahıslar Dünyası", "Hayatın İçinden Dışından/Dünün Hikâyesi Bugünün Romanı: Mesneviler", "Esâtîr", "Hayat yolunda Bir Tarz-ı Reviş", "Gündelik Hayattan Millî Kültüre", "Çağın İlimleri", "Kozmografya", "Güzelin ve Güzelliğin Peşinde Olmak", "Divan Şiirinin Dil Varlığı: Atasözleri ve Deyimler/Tabirler", "Divan Şiirinin Görsel Dünyası", "Divan Şiirinin Coğrafyası" ve "İnsanlık Tarihinin En Büyük Yürek Yangını ya da İyileşmek Bilmeyen Bir Yara: Aşk" olmak üzere on dört alt başlıkta incelenmiştir.

Birinci alt başlıkta divan şairlerinin şiirlerinden seçilen örneklerle ayet ve hadislerin bu metinlerde kullanımı gösterilmiştir. İkinci alt başlıkta, konunun anlaşılmasına yetecek sayıda peygamberlerin hayatları ve onların mucizeleri seçilen beyitlerle anlatılmıştır. Üçüncü alt başlıkta, divan şiirini anlamayı kolaylaştıracak önemli unsurlardan olan divan şiirinin şahıs kadrosu tanıtılmıştır. Dördüncü alt başlıkta, Leyla ile Mecnun, Vâmık u Azra gibi Doğu kültürünün unutulmaz aşk hikâyeleri ile Kutadgu Bilig, Mantıku't-Tayr gibi didaktik amaçlarla meydana getirilen mesnevilerin konuları, şahıs kadroları belirtilmiştir. Beşinci alt başlıkta, mitoloji ile Divan şiiri arasındaki bağlantı belirtilmiştir. Altıncı alt başlıkta, tasavvufun kökeni, tarihi gelişimi ve edebiyatla ilişkisi ele alınmıştır. Yedinci alt başlıkta, Divan şairlerinin şiirlerinde gündelik hayatı, kültürü eserlerinde nasıl işlediği anlatılmıştır.

Sekizinci alt başlıkta, Divan şairlerinin ilham kaynakları arasında yer alan Kur'an, Hadis, Tefsir, Fıkıh ve Kelam vb. gibi Dinî-İslâmî ilimler ile İlm-i Belâgat, İlm-i Beyân, İlm-i Kıyafet, İlm-i Simya vb. gibi Batıl ve Hakîkî ilimlerin divan şiiri ile bağlantısı ele alınmıştır. Dokuzuncu alt başlıkta, Divan şairinin ilham kaynakları arasında önemli yer tutan Astroloji, Felek, Jüpiter, Merkür ve Süreyya gibi Gökbilimi'nin önemli olan terimleri açıklanmış ve divan şiiri ile ilişkisi tespit edilmiştir. Onuncu alt başlıkta, güzelin ve güzelliğin peşinde olan Divan şairlerinin estetik ve güzelliği şiirlerinde işleyişi anlatılmıştır. On birinci alt başlıkta, dil varlığımızın önemli bir bölümünü oluşturan atasözleri ve deyimlerin Divan şiirinde kullanımı seçilen örneklerle gösterilmiştir. On ikinci alt başlıkta, Divan şiirinin görsel dünyasını oluşturan hayvanlar, çiçekler, ağaçlar, bitkiler, meyveler, sebzeler, süs, ziynet eşyası olarak kıymetli taşlar, gündelik eşyalar açıklanarak örnekler verilmiştir. On üçüncü alt başlıkta, Divan şairinin coğrafyasını oluşturan ülkeler, şehirler, semtler, şiir mahfelleri, dağlar, ovalar ve nehirler tanıtılmıştır. On dördüncü alt başlıkta, insanlık tarihinin en büyük yürek yangını ya da iyileşmek bilmeyen bir yara olan aşkın Divan şiirinde kullanımı ifade edilmiştir.

Kitabın dördüncü bölümü, genel olarak kitabın muhtevası ve güzel temennilerin yer aldığı sonuç bölümüdür. Divan şiirinin anlaşılır kılınması, insanların bu eserlerden estetik anlamda zevk alması ve kültür sanat dünyasına katkı yapması için yazılan eserin eksiklikleri ve kusurları için af ve hoşgörü dilenmektedir.

Kitabın sonuna genel bibliyografya eklenerek eserin yazımında faydalanılan eserler belirtilmiştir.

Kitap, Divan edebiyatı okuyucusunu aydınlatmaya ve bilhassa bu edebiyat metinlerini anlamaya "hazırlama" niyetiyle kaleme alınmıştır. Özellikle bazı terimlerle divan şairinin görsel dünyası olarak kabul edilen alanlarda fotoğraf, gravür ve çizimlere yer verilerek anlamayı kolaylaştırmaya çalışılmıştır.

Özellikle üniversitelerin ilgili bölümlerinde okuyan, bu bölümlerden mezun olarak Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapanların, ayrıca Divan edebiyatını daha iyi anlayabilmek niyetinde olanların alanla ilgili beklentilerini karşılamaya yardım edecek olması bakımından önemlidir.